

Husmandsbrug skal oprettes — og jeg mener, han havde Ret — maa man dog have hundrede-, ja, tusindfold mere Ret, naar man siger, at for saa store Besiddelsers Vedkommende som disse Grevskaber, Baronier og Fideikommissgodser gælder det virkelig, at det bliver de dygtige Folk, som besidder dem og raader over dem og arbejder med dem paa en saadan Maade, at vort lille Land kan være tjent dermed. Men hvad er det, som sker i Kraft af de fideikommissariske Baand? Der sker det, at disse Godser holdes sammen for Besidderne ofte ved Statens Hjælp i Tilfælde, hvor Besidderne er endogsaa i yderste Grad udygtige. Forholdet er netop det, at naar de Besiddere, som nu har de fideikommissariske Godser i Hænde, har det, er det i overordentlig mange Tilfælde kun Resultatet af, at Staten ved en eller anden Lejlighed er traadt til og har administreret Godset paa et Tidspunkt, hvor det ellers vilde være gaaet ud af Slægtens Eje paa Grund af en Besidders Uduelighed. Den Dag i Dag er der Tilfælde, hvor Staten maa træde til og administrere saadanne Godser for en fuldkommen uduelig Besidder, som ellers vilde miste dem. Vi har nylig haft et Tilfælde, hvor Staten har maattet træde til, fordi en af Landets største Fideikommissbesiddere, en Mand af en af de fornemste Familier, i Udlandet ved Spekulationer af taabelig Art havde paadraget sig en saadan Gæld, at han ikke længere kunde beholde Godset. Vi har den Dag i Dag Godser under Administration, fordi deres Besiddere paa Grund af Umyndighed eller paa Grund af ren Uduelighed ikke er i Stand til at varetage deres Interesser og holde Godserne sammen.

Det kan ikke være i Samfundets Interesse at bevare saadanne store Godsbesiddelser for endogsaa meget uduelige Folk; det var bedre, at saadanne Godser, naar Besidderne var for uduelige til selv at værge deres, gik over paa andre Hænder, saa at det blev duelige Mænd, som kom til at raade over dem. Nu bliver det alt for ofte saaledes, at disse Godsbesiddere ikke er til nogen som helst Nytte heller i den Henseende, hvor de nærmest kunde være det ogsaa i Nutiden, nemlig ved at gaa i Spidsen for Landbruget og prøve nye Metoder, anstille Forsøg og drive Landbrug, som var bedre end det Landbrug, som kunde drives paa de smaa Brug. I overordentlig mange Tilfælde staa de ikke selv i Spidsen for deres Bedrift, men overlader Dyrkingen af deres Jord til Forpagterne; og selv om der er fortræffelige Forpagtere — og det ærede Medlem, som her talte paa Forpagternes Vegne, har Ret i,

at der er udmærkede Mænd mellem Forpagterne —, er det dog klart, at disse forpagtergaardene for derved at skaffe sig en saaaanselig Fortjeneste, som det efter Forholdene er nogenlunde forsvarligt at skaffe sig. Det kan ingen bebrejde dem; det er rimeligt, at en Forpagter gør det. Men naar disse store Jordbesiddere saaledes i meget stort Omfang end ikke selv driver deres Jord, har de heller ikke nogen landøkonomisk Opgave at løse, de bliver da udelukkende Luksusfigurer, som det er urimeligt for et Samfund som det nuværende at opretholde ved Hjælp af saadanne Baand som de fideikommissariske. Det er mere end urimeligt, det er skadeligt.

Man kan sige: Er der ikke Undtagelser? Det er der sikkert endogsaa i Nutiden. I tidligere Tider har der jo været store Undtagelser, Navne som Reventlow og Bernstorff er med Ære knyttede til store Fremskridt i det danske Landbrug, og det gælder ogsaa flere andre Navne. Men man maa erkende, at i Nutiden er den Slags Arbejde fra de store Godsbesidderes Side ingenlunde stærkt paakrævet. Det mindre Landbrug er gennem Sammenslutning meget vel i Stand til selv at anstille Forsøgsvirksomhed baade med Hensyn til Maskiner og med Hensyn til den rigtige Maade at dyrke Jorden paa; og den videnskabelige Forsøgsvirksomhed har ogsaa stor Betydning, saaledes at det gode, som det danske Landbrug i Retning af Fremgang kan hente hos de store fideikommissariske Besiddere, ikke er omfangsrigt og bliver af stadig mindre Betydning.

Det er saaledes vanskeligt at finde nogen samfundsmæssig Grund til at holde disse Jordbesiddelser sammen paa den Maade, som det sker gennem fideikommissariske Baand. For Slægten er paa den anden Side dette Baand et meget stort Onde; det giver sig ikke sjælden Udtryk i, at en Fideikommissbesidder finder sin Stilling overordentlig uheldig. Man maa jo i al Almindelighed gaa ud fra, at Forældre sætter lige megen Pris paa deres Børn, ønsker at opdrage dem ens og saa vidt muligt skabe dem lige Betingelser for at kunne leve godt og lykkeligt; man kan da forstaa, at den Fideikommissbesidder, der ikke ejer en stor Formue ved Siden af Fideikommisset, maa se med Bekymring paa hvorledes det skal gaa hans Børn med Undtagelse af det ene, som skal succedere i Fideikommisset. De yngre Børn i saadanne Familier, hvor der ikke er stor Formue udenfor den fideikommissariske, er yderst uheldigt stillede. I deres Livs-